
سایه‌های سرگردان

(خوانشی بر بوف کور)

فتاح رنجبر

www.ketab.ir

سرشناسه: رنجبر، فتاح، ۱۳۴۷-
 عنوان قراردادی: بوف کور. شرح
 عنوان و نام پدیدآور: سایه‌های سرگردان (خوانشی بر بوف کور)/ فتاح رنجبر.
 مشخصات نشر: تهران: آگه، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۱۱۶ ص: مصور، نمونه: ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م.
 شابک: 978-964-329-469-4
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه.
 موضوع: هدایت، صادق، ۱۲۸۱ - ۱۳۳۰. بوف کور -- نقد و تفسیر
 موضوع: Hidayat, Sadiq . Boof - c - Koor -- Criticism and interpretation
 موضوع: هدایت، صادق، ۱۲۸۱ - ۱۳۳۰ -- نقد و تفسیر
 موضوع: Hidayat, Sadiq -- Criticism and interpretation
 موضوع: داستان‌های فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
 Persian fiction -- 20th century -- History and criticism
 شناسه افزوده: هدایت، صادق، ۱۲۸۱ - ۱۳۳۰. بوف کور
 Hidayat, Sadiq . Boof - c - Koor
 رده بندی کنگره: PIR۸۳۰۴
 رده بندی دیویی: ۸۱۳/۶۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۷۴۳۶۴
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

www.ketab.ir

فتاح رنجبر
 سایه‌های سرگردان (خوانشی بر بوف کور)
 ویرایش، صفحه‌آرایی و آماده‌سازی در دفتر نشر آگه
 طراح جلد: سعید رضوانی
 چاپ یکم: ۱۴۰۱
 شمارگان: ۵۵۰ نسخه
 چاپ و صحافی: فرهنگ‌بان
 همه‌ی حقوق چاپ و نشر برای نشر آگه محفوظ است

نشر آگه

تهران، خیابان بزرگمهر، تقاطع خیابان فلسطین، شماره‌ی ۲۲
 تلفن: ۶۶۹۷۴۸۸۴ و ۶۶۴۶۳۱۵۵
 ایمیل: info@agahpub.com
 اینستاگرام: @agahpub
 وب‌گاه: agahpub.com
 قیمت: ۵۸,۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	درآمد: ضرورت خوانش بوف کور
۱۲	فضای احساسی
۱۵	پیرامون کتاب بوف کور
۱۷	۱ پیش‌متن
۱۷	عنوان‌بندی و صفحه‌آرایی
۲۱	۲ ساختمان رمان
۲۱	مقدمه
۲۲	بخش اول رمان
۲۲	قسمت اول: درگاه ورودی
۳۰	قسمت دوم: بدنه
۴۳	میان‌پرده رمان
۴۷	بخش دوم رمان
۴۵	قسمت اول: دالان میانی
۴۸	قسمت دوم: ساختمان اصلی
۶۹	۳ دو پرسش
۷۳	۴ معناگشایی
۷۳	راوی و نویسنده

۸ سایه‌های سرگردان

۷۷	از زندگی تا مرگ
۸۰	زمان
۸۴	مکانِ اثیری
۸۶	بازگشت به کودکی (فقدان و میل)
۸۷	تبارِ بوف کور و روابط بینامتنی
۹۰	کوکوی خیام
۹۳	گفتن و نوشتن
۹۶	خط‌تیره‌ها
۹۸	سبک‌های بیانی
۱۰۱	پوسته، لایه و هستهٔ بوف کور
۱۰۴	چشم به‌مثابه لاملا
۱۰۶	ساختارِ اصاطیری
۱۱۰	سایه‌های سرگردان و رابطهٔ وجودی

منابع

درآمد

ضرورت خوانش بوف کور

تاکنون بیش‌ترین نقد در ادبیات داستانی فارسی دربارهٔ رمان بوف کور نوشته شده و به تحقیق بیش‌ترین اختلاف نظر را نیز منتقدان در مورد فهم این متن دارند؛ به گونه‌ای که این اولین رمان مدرن فارسی بعد از گذشت هشتاد و پنج سال از تاریخ انتشار هنوز مناقشه‌برانگیز است. جالب این که این اثر هم حجمی اندک و هم طرحی به ظاهر ساده و روان دارد؛ اما حجم اندک و طرح ساده نیز باعث نشده است منتقدان وحدت نظری نسبی حتی دربارهٔ پیرنگ و داستان اثر داشته باشند.

بوف کور مانند هر اثر شاخصی تن به تفسیرهای مختلف می‌دهد که طبیعی است؛ اما همهٔ این تفاسیر علی‌القاعده باید افق معنایی نسبی‌ای ترسیم کنند که بتوان صورت‌بندی کلی‌ای از داستان و پیرنگ و جهان بوف کور ارائه کرد و به این ژانر فراواقعی، همچون سنتی ادبی، توجهی دوباره کرد و از سرچشمه‌های این رودخانهٔ عظیم در شکوفایی آتی رمان فارسی بهره برد.

نویسندهٔ بوف کور در روزگار معاصر زندگی کرده است و مستندات بسیاری از زندگی و آثار او در دسترس است؛ هنوز می‌توان افرادی را که با او معاشرت

۱. ناهید حبیبی آزاد (۱۳۸۶) در کتابشناسی صادق هدایت بخش‌هایی را به کتاب‌ها و مقالات و پایان‌نامه‌هایی اختصاص داده است که دربارهٔ هدایت و به‌خصوص بوف کور نوشته شده‌اند.

کرده‌اند دید؛ نسخه دست‌نویس هدایت و صدایش نیز موجود است؛ حتی نشانه‌هایی در متن کتاب است که تصویر تقریباً روشنی از پیرنگ و داستان آن ترسیم می‌کند.

ما نتوانستیم رمان‌نویسی از نوع بوف کور را در قالب جریانی ادبی ادامه دهیم؛ هرچند جاذبه هدایت چنان بوده است که کم‌وبیش در گوشه‌کنارهای تاریخ روشنفکری و آثار ادبی صد سال اخیر خود را نشان می‌دهد. واقعیت این است که تجربه رمان‌نویسی از نوع بوف کور کم‌تر ادامه یافت و درنهایت نتوانست جریان مشخصی برای رمان فراواقعی تثبیت کند و مفردات اندیشه صادق هدایت نیز به تبع آن در محاق ماند.

ظرفیت‌های هنری موجود در بوف کور و اندیشه‌های نهفته در آن، اگر همه‌جانبه نقد و بررسی می‌شد، می‌توانست به وجوهی چند از جهت‌یابی کلی سرگذشت روشنفکری ما نیز یاری رساند. منظور از کلی، عرصه‌هایی فراتر از حوزه ادبیات است. نویسندگان پیش‌تر از آن که سنت ادبی‌مان را دنبال کنند در دام چاله جریانات متعدد سیاسی گام نهانند و در چنین فضای احساسی، ژرفای دوگانه هنری-اندیشگانی اثری مانند بوف کور نیز آن چنان که شایسته بود، تبلور نیافت. برای این که نمونه‌هایی ارائه کرده باشیم به سه نگاه (ادبی و ایدئولوژیک و نظری) که هرکدام جریانی عمده (از طیف دانشگاهی و غیر آن) را به خود جلب کرده بودند، اشاره‌ای می‌کنیم تا نحوه مواجهه با بوف کور و صادق هدایت نمایان‌تر شود:

۱. نگاه ادبی: جلسات نخستین کنگره نویسندگان ایران در سال ۱۳۲۵ ده سال پس از چاپ بوف کور برگزار می‌شود. در این جلسات دکتر پرویز ناتل خانلری سخنرانی خود را با عنوان «نثر فارسی در دوره اخیر» ایراد می‌کند. خانلری وصف کشفی از رمان‌ها و داستان‌های دوره اخیر ارائه می‌دهد؛ اما در این میان از بوف کور که ده سال از زمان انتشارش می‌گذرد، حتی نامی به میان نمی‌آورد و این، به قول هوشنگ گلشیری، یعنی ندیدن قله‌ها. اگرچه خانلری بعدها در «نقد بی‌غش» درباره‌ی هدایت و بوف کور سخن مفصل می‌گوید.